

אוהד בורשטיין

מלכים מדיונים אלו עם אלו (יהודה ויוסף)

הדרשה (הקדמה)

הדרשה (שלא כפירוש) אינה עוסקת בדקדוק המילולי, בהוכחה המוכרחת לטענה ולשיטה אותה היא מביעה, ואף לא בתירוץ הקושיות העולות ממנה אלא נוגעת היא ברוח הדברים, בערכים וביסודות המצויים בפרשה הנדרשת. הדרשה עוסקת בפגישה בלתי אמצעית בין הדורש (וממילא המקשיב, המאזין לדרשתו או הקוראה מן הכתובים) לבין הענין הנדרש או הדמות הנדרשת כפי שנראים הם בעיני רוחו של הדורש.

ההבדל בין הדרשה לפירוש הינו כהבדל בין תאורו של אדם על פי סימנים לבין הפגישה עמו. בפגישה אין אנו מזהים פרט זה או אחר אלא את המכלול כולו את האדם.

עוד עוסקת הדרשה ביישומם של התכנים המופיעים בה במציאות (בזמן, במקום ובמצב) בה חי הדורש. הדבר נעשה במפורש או במרומז וכך זוכים אנו להפגש לא רק עם הנושא הנדרש אלא גם עם הדורש עצמו.

בדרך כלל מעוררת הדרשנות דחייה אצל תלמידי החכמים הרואים בה לימוד פחות ערך המתאים להמון או למדברים אל ההמון כדי לעוררו. אין הם רואים בה לימוד הראוי לעיון כיון שאין בה דיוק ואין יכולת להוכיח או לפרוך את טענותיה של הדרשה. הדבר מובן מאחר והיו דרשנים אשר דרשותיהם היו מנותקות לחלוטין מהענין הנדרש היו שתלו תניא בדלא תניא והיו שהוציאו דברים מהקשרם והפכו על פניהם.

ישנו פן אחר בדרשה המאפשר פגישה עם אופקים חדשים שאינם מצויים בפרשנות הרגילה. הדרשן מצייר את הנושא בקוים חיים ומאירים ומפגיש אותנו לא רק עם הפרטים אלא עם הכלל העולה מהם וככל שהוא (הדרשן) גדול יותר כך מתאים הוא הכלל עם יותר ויותר פרטים קטנים ומדויקים המצויים בפרשנות הרגילה, וזוכים אנו על ידו להארת כל הפרטים באור חדש.

כמו כן מפגיש אותנו הדרשן עם אישיותו ודעתו אשר מוצאת בה כר נרחב לפעולה וליצירה. אמירה זו מעוררת מיד שאלה האם אישיותו זו של הדרשן הינה תורה? האם הרעיונות העולים במוחו בעסקו בפרשה זו או אחרת הינם דבר ה'?

הרב זצ"ל בהקדמתו לעין איה מסביר את ההבדל שבין הפרוש הפורש בפנינו את המאמר, מסביר את התוכן הכלול במאמר (תוכן לו התכוון כותב המאמר) לבין הבאור השופע כבאר ומציג לפנינו את העולה מהפגישה בין המבאר לבין התוכן הכלול במאמר. גם הבאור הינו צינור על ידו מתגלה לנו דבר ה' אשר רצונו היה שמאמר זה יעורר תכנים אלו (שנכתבו בבאור) אצל המבאר.

בדרשה נתקלים אנו בענין דומה עולמו של הדרשן משפיע רבות על דרשתו ואף זו (באם הדרשן ת"ח) תורה, דבר ה'.

מבוא (דרך כתיבת המאמר)

פרשת מכירת יוסף בה עוסקות הפרשיות האחרונות של ספר בראשית (בה ובמשתלשל ממנה) היותה בסיס לדרשות רבות ומגוונות.

בעבודה זו ננסה לעמוד על שלושה נתיבי דרוש שונים לפרשה זו ההולכים בדרך אחת. תחילה ננסה לבאר את הדרך בה הולכים שלושת הדורשים ובהמשך נבאר את הנתיב בו כל דורש צועד.

הדורשים נבחרו עפ"י דרכם הדומה בבאור הפרשה הגם שהם באים מבתי מדרש שונים.

יתכן וישנם דורשים נוספים שהלכו בדרך זו אך לא ראיתים כמו כן ישנם דורשים נוספים אשר הלכו בדרכים אחרות בביאורה של הפרשה ועיין בדרכו של הרש"ר הירש ובמכתב מאליהו לרב דסלר) ואליהם לא מתיחס מאמר זה.

שלושת הדורשים מנתחים את דמויותיהם של יוסף ויהודה (או של יוסף, ואחיו כקבוצה) ומציגים אותם בפנינו כשני כוחות אך כל אחד מן הדורשים מזהה את הכוחות בצורה שונה.

ננסה לתאר את הכוחות השונים, הבחינות השונות כפי שמתוארות בדרשות השונות.

ראוי לציין כי אצל שניים מבין שלושת הדורשים מדובר במספר רב של דרשות העוסקות בנושא ואשר נאמרו במשך שנים רבות (דרשות השפת אמת נאמרו בין השנים תרל"א-תרס"ד ודרשות הרב זצ"ל מקובצות מדרשות "מדבר שור" שנכתבו בזיימל תרנ"ו-תרנ"ז, "המספר בירושלים" - תרס"ד ומ"שמועות הראי"ה" תרפ"ט-תרצ"א) ניתן לטעון כי אין בהכרח התאמה בין הנאמר בדרשה בשנה אחת לבין הנאמר ע"י אותו אדם בשנה אחרת אך הואיל ומדובר בתלמידי חכמים גדולים המציגים כיוון רוחני מסוים ודרשותיהם מבטאות אותו מסתבר כי נוכל למצוא קו מנחה ומאחד בין דרשותיו של אותו אדם אף שהן פרושות על פני מספר שנים רב.

המאמר מתייחס לדרשותיהם של:

- א. הרב יהודה אריה לייב מגור (השפת אמת) הדרשות נדפסו בספר שפת אמת. נעסוק בדרשות על הפרשיות וישב, מקץ, ויגש וכן בדרשות על חנוכה מן השנים השונות.
- ב. הרב זצ"ל - דרשותיו על הפרשות וישב, מקץ וויגש נדפסו בספר "שמועות ראייה" אשר כשמו כן הוא נכתב מפי השמועה ע"י קלמן אליעזר פרנקל.
- כמו כן נעסוק בדרשות שנכתבו ע"י הרב עצמו וייצאו לאור בעז"ה בספר "מדבר שור" אך כבר נדפסו ב"מאורות הראייה לחנוכה".
- וכן בהספדו של הרב זצ"ל על בנימין זאב הרצל שנדפס ב"מאמרי הראייה" תחת הכותרת "המספד בירושלים".
- ג. הרב יוסף דב סולוביצ'יק זצ"ל דרשתו מובאת בספר "ימי זכרון" תחת הכותרת "השיתין שבכנסת ישראל".

פרשת יוסף ואחיו – דרך פרשנית

בבואנו לעסוק בפרשת יוסף ואחיו ניצבת בפנינו במלוא עוצמתה שאלת מכירתו של יוסף על ידי אחיו. כיצד שונאים אחים בני אב אחד את אחיהם שנאה כה גדולה עד כי מתנכלים הם אותו להמיתו? כיצד משליכים הם אותו אל הבור, יושבים לאכול לחם? ולא שומעים אליו בהתחננו אליהם?

שאלה זו היתה מטרידה אותנו גם אם היתה משפחתו של יעקב אבינו משפחה רגילה אך שבעתיים קשה היא כיון שמשפחה זו הינה המשפחה אשר ממנה נוסד עם ישראל משפחת האבות אשר כל אחד ואחד מהם הינו צדיק יסוד עולם.

עם שאלה זו באו להתמודד הדרשות בהן נעסוק ולכולם דרך אחת.

מאבקם של יוסף ואחיו אינו מאבק קטנוני על רכוש, כבוד או מעמד זהו מאבק עקרוני, רוחני מהותי בין שתי גישות שונות, בין שתי תפיסות עולם שונות המתבטאות באישיותם ובמשנתם של יוסף ושל אחיו (ובראשם כפי שמתברר במהלך הפרשיות - יהודה). במאבק זה דווקא צדקותם הגדולה של כל הנוגעים בדבר מעצימה את המאבק והיותם ראשיתו של עם ישראל הופכת אותו למאבק על אופיה של האומה, צביונה והנהגתה.

ניגוד זה בין כוחות רוחניים יוצר שנאה אשר מרכזת הינו ההבדל העצמי (בעצם אומר החיים) בין אדם לאדם ובין כח לכח. אמנם יש לשנאה זו גם הסברים שכליים מפורטים אך אין הם עיקרה ומרכזה.

1. עפ"י בראשית לז, יח.

2. עפ"י בראשית לז, כה.

3. עפ"י בראשית מב, כא.

"כשיוצאת מריבה בין כח לכח... המריבה בתוכנה היא תוצאה מהשינוי והניגוד שיש בעצמיות של אוצר החיים. מעט מאוד הוא הערך של יסוד ההתנגדות שהם מתבטאים בבינה ופרוט מדעי כל אלה הם סימנים קלים, שמפני חולשת ההכרה הם מתבטאים בתור סיבות ודרישות אבל היסוד העליון הוא שנאת החנם שאוצר החיים מבטא למה שהוא מנגדו".⁴

ניגוד זה נוצר בכוונת מכוון שהעדיף ליצור אומה בעלת כוחות שונים ומגוונים המאפשרים יצירה ופרייה תוך כדי מאבקים והתמודדיות ומגלים הם את המדות השונות שלו, כביכול, על פני אומה חד גונית המבטאת כח אחד בלבד.⁵

על הכוחות תחילה להתבצר ולהתכוון כל אחד במעמדו בשיא עוצמתו זוהי מחלוקת לשם שמים אשר סופה להתקיים "כי בוודאי מחלוקת השבטים היה לשם שמים לכן נתקיים שיש משיח בן יוסף ובן דוד וכל אחד היה תופס לפי דעתו כי המלכות מגיע ליהודה או ליוסף וכולם כיונו לשמים אלו ואלו דברי אלוקים חיים וצריך להיות ב' הבחינות..."⁶ אך יותר מכך עליהם להתחבר "רק ע"י הסינטזה... מקבלת כל מידה ומידה את תיקונה ומתנשאת על ידי כך לדרגת השלמות".⁷ ובמילותיו של הרב זצ"ל צריכות הן הבחינות השונות להתאחד "איחוד מזגי" ולא רק "איחוד שכני". "בספר התשב"ץ מובא כי יש שני מיני איחודים יש איחוד שכנית ויש איחוד מזגית אחד שכנית זה הסרת ההבדלים המונעים את האיחוד כגון איחוד של צבעים שונים אשר משני צבעים נולד צבע אחר איחוד כזה הוא לא תמידי ויכול לבא סיבה המרחקת את המתקרבים ובאיחוד מקורית נעשה משני הגופים אחד ומקור אחד והתבדלות לא יכול לחול על זה כלל".⁸

הדורשים משתמשים במקורות שונים לתאור בחינותיהם השונות של יוסף ויהודה אך ישנם מספר מאפיינים לאורם יתוארו יוסף ויהודה.

תאורם במקרא ותולדותיהם (הארועים שעברו עליהם) הינם מקורות מובהקים להכרת ענינם, כל דורש מדגיש ארועים אשר בעיניו מבטאים יותר את הדמות ובחינתה.

המדרשים והפוסקים העוסקים ביוסף ויהודה משמשים אף הם מקור לזיהוי הכוחות השונים ולעיתים משתמש הדורש אף ברמזים שלא נאמרו במפורש על יוסף ויהודה כדי לבאר ולפרש את כוונתו (הענין מצוי לרב בשפת אמת).

4. אורות הקודש חלק ג' עמ' שכ"ג ועיין בהערות הרב אבינר בספר שיחות הרצ"ה המפנה לשם עמ' 324 הערה 65, עמ' 338 הערה 62 ועוד.

ועיין אורות, אורות ישראל ד, ו "מדת שנאת חנם צריכה גם היא להתעלות... ע"י הפירוים מתגוון כל טוב פרטי בגוון מיוחד ואין גוון השרוי באחר דוחק אותו לטשטש צורתו".

5. עפ"י "ימי זכרון" עמ' 63.

6. שפת אמת וישב תרמ"ג.

7. ימי זכרון עמ' 61.

8. שמועות ראי"ה עמ' קי"ט.

מקורם של יוסף ויהודה אשר יצאו מאמהות שונות מהווה בסיס לבחינת דמותם ולכן יעסקו המפרשים אף ברחל ובלאה.

יוסף ויהודה מתפתחים במהלך ההסיטוריה לכדי שבטים אשר החותם שהם מטביעים והדמויות המרכזיות היוצאות מתוכם מלמדות על הכוחות הטמונים ביסודם בשבטים הללו.

באחרית הימים מתוארים בחז"ל⁹ שני משיחים בן יוסף ומשיח בן דוד (מזרע יהודה) אשר תאורם השונה ישמש מקור נוסף לבחינת ענינם של יוסף ויהודה.

"כי הנה המלכים זה יהודה ויוסף"

דרשות השפת אמת

השפת אמת בדרשותיו נוטל בד"כ מדרש ומסביר דרכו ובעזרתו את הענין אותו הוא רוצה לתאר ולבאר. כמו כן נוספים לכך הסברים ותאורים ע"י מושגים שונים ומגוונים שלעיתים קשורים קשר ישיר לנושא הפירוש ולעיתים קשורים רק בקשר עניני כלומר דרכם ניתן להבהיר את הכוונה ואת משמעות הנושא המוצג הגם שהמושג לא נאמר באופן ישיר לגביו.

ננסה להציג את דרכו של השפת אמת בבאור ענינם של יוסף ואחיו (ויהודה) ע"י הבאת המדרשים והפסוקים הקשורים ליוסף ואחיו אך גם ע"י הזכרת המושגים הנוספים אותם מזכיר השפת אמת ודרכם מבאר ומציג בפנינו את דמויותיהם ואת הכוחות אותם הם מיצגים.

הדברים יובאו פעמים רבות בלשונו של השפת אמת הגם שהדבר מקשה על הכתיבה והקריאה כדי לשמר את התאור הרוחני אותו בא השפת אמת לתאר בשפתו ולא לפגום בתרגום הדברים ללשונו שלעיתים אינה מכוונת לאותו הענין. הדבר חשוב בייחוד בשפת אמת המשתמש ברמזים ובענינים דומים המרמזים מכיוונים שונים על דבריו ומתוך מכלול התיאורים ניתן לזכות להכיר את כוונתו המסתתרת מאחריהם.

נושא המחלוקת

מאבקם של יוסף ואחיו היה בדרך הקדושה בעולם¹⁰. בחינת יוסף להיות קדוש ונבדל בלתי לה' לבדו כמ"ש "נזיר אחיו"¹¹.

9. סוכה נב.

10. וישב תרל"א.

11. בראשית מט, כו (ברכות יעקב לבניו).

בחינת יהודה להביא הקדושה גם בענייני עולם הזה כמ"ש "ואל עמו תביאנו"¹².

בחינת יוסף (תולדותיו, מושגים נוספים, אופי הפרט, רחל ומשיח בן יוסף)

יוסף מייצג את ההנהגה העליונה לכן נקרא הוא "נזיר אחיו"¹¹ דרך זו אינה יכולה לסבול כל רע מרוב עליונותה וצדקותה ולכן הביא יוסף את דבת אחיו אל אביהם¹³.

"ויגש אליו יהודה" 'הנה ימים באים נאם ה' ונגש חורש בקוצר...' חורש זה יהודה בקוצר זה יוסף שנאמר 'הנה אנחנו מאלמים אלמים'¹⁴ יוסף מתואר במדרש כקוצר ענינו התכלית הבאה מן העבודה¹⁵.

השפת אמת מסביר את בחינתו של יוסף ע"פ ענינים נוספים הגם שאינם נזכרים במפורש לגבי יוסף. בחינתו הינה בחינת השבת (לעומת ימי המעשה). משמעותה של השבת הינה הארת הנשמה, הופעת הצד העליון בעולם. אין זו הקדושה שבטבע אלא קדושה עליונה¹⁶.

עניינו העלאת "...נוזלים מתוך בארד"¹⁷ השפעה משורש נשמת האדם - כבשבת בה יש נשמה יתירה, ע"י השפעה עליונה זו יכול להנצל האדם ממשיכת יצרו¹⁸.

סיומו של הפסוק "בזעקך יצילוך קבוציך... והחוסה בי ינחל ארץ"¹⁹ מוסב (ע"פ השפת אמת) על בחינתו של יוסף שאין הנהגתו במלחמות ומאבקים אלא חוסה הוא תחת ה' ומאיר עולמו העליון את כל המציאות²⁰. וכן "להגיד בבוקר חסדך"²¹ ענינו הארת הבוקר הגלויה בה הכל מאוחד (בוקר ביחיד לעומת לילות).

בדרשותיו על חנוכה ענינו של יוסף מקביל לענין ההלל שענינו השבח על הגאולה התמידית שער הפנימי של הניסים ובו עבר ועתיד חד הם²². (הניסים המפורטים המתרחשים במהלך הדורות הם כולם גילויים בזמנים שונים של אותו ענין פנימי עליון גאולי שבו לא שלטה מעולם גלות ואף לא החורבן והשעבוד).

12. דברים לג, ז (ברכת משה לשבטים)

13. וישב תרל"ו.

14. בראשית רבה צג, ה.

15. וישב תר"ן, ויגש תרל"א, תרל"ט, תרמ"ג.

16. וישב תרמ"ה, תרמ"ט.

17. משלי ה, טו.

18. מקץ תרל"ו ע"פ הזוהר עה"פ "וירצוהו מן הבור".

19. ישעיהו נז, יג.

20. וישב תרנ"ט, עיין בראשית רבה פד, א.

21. תהלים צב, ג.

22. מקץ תר"ן, חנוכה תרל"א.

דומה מעלתו של יוסף לנבואת מרע"ה שהינה למעלה ממעלת הנביאים אספקלריא המאירה וממילא ענינו הוא תורה שבכתב או אור תורה (לעומת נר מצווה) עצם האור-²³. רמז לכך ניתן למצוא בפסוק "ובית יוסף להבה"²⁴.

הביטויים הרבים של חיים בהם משתמש יוסף "למחיה שלחני אלוקים", להחיות לכם²⁵ מובילים את השפת אמת למצוא רמז לענינו גם בעץ החיים בגן עדן שענינו עצם החיים העליונים הפנימיים²⁶.

בחינה זו שתוארה מצדדים שונים מובילה לדרך הנהגה מסוימת כללית (לכל עם ישראל) ופרטית לצדיק המנהיג את עצמו ואת עדתו ע"פ בחינה זו. בעם - דרך זו בהיותה ייחודית לעם ישראל בלא צורך בבירורים ובמאבקים אם היו זוכים ישראל לילך בה היו משפיעים על כל העולם מא"י ובהמ"ק ונרמזו הענין בפסוק "בית יוסף להבה"²⁴ המאירה מרחוק²⁷.

המנהיג שבחינתו בחינת יוסף הינו צדיק מובחר שע"י קדושתו ימשוך כל בני אדם אליו. יהיו לצדיק זה מעט חסידים עליונים אשר ישפיעו על הכל²⁸. באישיותו יהא צדיק מסוג זה איש מנוחה, שלווה אשר הקב"ה משפיע עליו השפעה עליונה ונשמתו מאירה. עם הארה זו שקטה מלחמת הלב. תפילתו אינה מתוך מרירות אלא מתוך השתוקקות בחינת "תפילה למשה" הנאמרת ביום השבת²⁹ (עיין לעיל).

מעלת יוסף מוצגת כמעלה העליונה כמ"ש "שכם אחד על אחיך"³⁰ יוסף הינו המוח שלמעלה מהאיברים, המלך היושב על כסאו³¹ ולא צריך לבססו במלחמה). משיח בן יוסף מתואר כמתחיל לעומת משיח בן דוד הגומר³². ענינו של יוסף אמנם נעלה יותר אך נסתר יותר ומתאים ליחידים אנשי מעלה³³ (בחינת ברית המעורר (המילה) לעומת ברית הלשון הגלויה לרבים) לכן יוסף לעולם נסתר המקדש שם שמים בסתר³⁴ אמו רחל

23. וישב תרס"ב-ג, ויגש תרמ"א, תרמ"ד.

24. עובדיה א, יח.

25. בראשית מה, ה, ח.

26. ויגש תרמ"ח, תרנ"ז.

27. וישב תר"ן, תרנ"ח.

28. ויגש תרל"ה, וישב תרל"א.

29. ויגש תרל"ט, תר"ס.

30. בראשית מח, כב.

31. מקץ תרס"א.

32. וישב תרמ"ג.

33. מקץ תרנ"ט, ויגש תרמ"ה.

34. ע"פ סוכה נב.

תפסה פלך שתיקה וענינו "עם זו יצרתי לי" סוד הפנימיות³⁵ לכן הוא המתחיל בגאולה ושורשה העליון אך גומרה ומגלה יהא יהודה³⁶.

בחינת יהודה (תולדותיו, מושגים נוספים, אופי הפרט, לאה ומשיח בן דוד)

יהודה (לעיתים מבטא הוא את בחינת אחי יוסף בהיותו מרכזם אך לעיתים עוסק השפת אמת באחים כמבטאי הבחינה). מייצג את דרך ההנהגה התחתונה זו הדרך המתאימה לאנשים הפשוטים שאינם צדיקים עליונים. בדרך זו ישנה גלות ישנם קשיים מאבקים ושעבודים עמהם צריך האדם להתמודד ובתוכם עליו לפעול כדי לברר ולהוציא מתוכם את ניצוצי הקדושה החבויים בהם³⁷.

"וישבו לאכל לחם"³⁸ א"ר אחוה בר זעירא עבירתן של שבטים זכורה היא לעולם, תקוה היא לעולם וישבו לאכל לחם מאכיל לחם לכל באי עולם³⁹. שיטת האחים הינה האכלת לחם לכל באי עולם. לעומת שיטת יוסף העליונה שאינה ברת קליטה ע"י העולם האחים הינם מכיני הדרך לדורות השפלים לחברם אל הקב"ה גם במצבם זה⁴⁰.

במדרש יהודה החורש הוא העמל העובד והיגע המחפש את צדי הקדושה בתוך העוה"ז עם כל בעיותיו וקשייו⁴¹.

בחינת האחים בחינת ימי המעשה ימי העמל ענינם מציאת הקדושה בטבע, בעוה"ז קדושה המוסתרת ונחבאת ולכן עליהם לעמול לגלותה⁴¹, לברר בין הטוב לבין הרע המצויים בעוה"ז בערבוביא (בחינת עץ הדעת טוב ורע)⁴².

את הפסוק "בזעקך יצילוך קיבוציך"¹⁷ מסב השפת אמת על האחים אשר ענינם המלחמה והמאבק וממילא הזעקה והצעקה בתוך קשיי העוה"ז⁴³ (וכן הפס' "ואמונתך בלילות"²¹ מוסב עליהם וענינו הכרת הנקודה הטובה בעוה"ז החשוך בלילה ולילות ריבוי שהינו העוה"ז לעומת האחדות העליונה "להגיד בבוקר חסדך"⁴⁴), יהודה מתואר כמלך במלחמה ותפילתו הינה תפילה לעני (בימי המעשה לעומת תפילה למשה בשבת⁴⁵)

35. יגש תרנ"ג.

36. יגש תרמ"ז.

37. וישב תר"מ.

38. בראשית לז, כה.

39. בראשית רבה פד, יז.

40. וישב תרנ"ח.

41. וישב תר"מ, יגש תרל"ט, תרמ"ד, תר"ן.

42. יגש תרמ"ח, תרנ"ז.

43. יגש תרנ"ט.

44. מקץ תר"ן.

45. עיין גם יגש תרמ"ה.

שענינה תפילה מתוך מרירות וקושי הוא מומשל ללב (נפש) בו יש מאבקים ועימותים (מה שאין כן במח בנשמה הטהורה)³¹.

במדרש על השלכת יוסף לבור מובא הפס' "שתה מים מבורך"³⁷ ועוסק הוא ע"פ השפת אמת באחים שענינם העלאת האדם מההסתר בו הוא נמצא, מהעוה"י ע"י עבודתו הקשה בתורה ומצוות⁴⁶ כהעלאת מים מן הבור בידי אדם⁴⁷.

שמו של יהודה ניתן לו ע"ש הפעם אודה את ה' ההודאה ע"פ השפת אמת (שלא כהלל) הינה הכרה כי כפי שנעשו ניסים כך יתברר שגם הגלות העתידית (שאנו בה) תהפך לטובה (לעומת ההלל הנאמר על התגלות הצד הפנימי, מכחו נעשה הנס וההצלה) ההודאה מורה על התרחקות והתקרבות שנוצרה בעקבותיה ולעומתה ההלל לפיו אין כלל התרחקות⁴⁸.

בחינה זו דורשת את פיזור ישראל באומות (כלומר את הגלות), לשם בירור הצדדים הטובים שישנם בהם⁴⁹.

בצדיק הפרטי משמעת שיטה זו הינה התפשטות החסידות ברוב עם אף שיהיו פשוטים¹² התפשטות זו מכריחה גם חילוקים בעבודת ה' כיון שכל אחד הולך בדרכו הוא⁵⁰.

הצדיק ההולך בדרך זו הינו צדיק שעבר קשיים ומאבקים והתגבר עליהם⁵¹ ותפילתו (כפי שנזכר לעיל) הינה תפילה מתוך קשיים - הבאה מהכנעה ושפיכת לב כמים - זעקה⁵².

יהודה מתואר כבחינה תחתונה המגלה את הקדושה במציאות, בטבע בתוך הקשיים והמאבקים אך דווקא משום כך משיח בן דוד הוא הגומר³². יהודה מגלה את הגאולה בעוה"ז³⁶ ומפרסמה בחגווי המציאות כולם. ע"פ המדרש קידש יהודה שם שמים בגלוי⁵³ כפי שאמרו לאה "תפסה פלך הודיה" לכן בחינתו היא המסיימת, המגלה את הקדושה בעולם "תהלתי יספרו"³⁵.

סיכום

השפת אמת מתאר את בחינותיהם של יוסף ויהודה מצדדים שונים אך ניתן לסכם כי החוט החורז בבחינת יוסף הינו מעלתו הקדושה העליונה אשר בהיותו שרוי בה אין גלות, אין קשיים ואין עבודה ומאמץ. בחינתו הנשמה הטהורה בה אין חטא ועוון. דומה

46. וישב תרס"ד, ויגש תרמ"א.

47. מקץ תרל"ו, תרל"ז.

48. חנוכה תרל"ז, תרל"א.

49. ויגש תרנ"ח.

50. ויגש תרל"ה.

51. ויגש תרל"ט.

52. ויגש תרמ"ה.

53. מקץ תרנ"ט.

היא לשבת בה יש לאדם נשמה יתירה מאת אלוקיו ולא נזקק האדם בה לעבודה ועמל בעולם הזה. האחים ויהודה בראשם מבטאים את ירידת הקדושה וחלותה בעולם בו ישנם קשיים ומאבקים, ישנו רע וטוב וצריך האדם לעמול כדי לברר את הטוב מן הרע, להיות קשור לאלוקיו גם בקשייו ובמאבקיו, בגלותו ובשעבודו ולגלות את אלוקיו בכל זאת.

במספר מקומות מעיר השפת אמת בדבר היחס הרצוי בין שני הכוחות. "כפי העבודה בימי המעשה כך העליה בשבת והשבת נותנת קדושה לימי המעשה כלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל."⁵⁴ אין השפת אמת רואה כח אחד כסותר כח אחר, רואה הוא את שני הכוחות כנצרכים כשכל אחד נותן ערך ומשמעות למשנהו. הצד העליון (יוסף) צריך להתפרט (ע"י יהודה) ולחול בעולם, בלא התפרטותו יהא חסר⁵⁵. ההתפרטות, גילוי הקדושה בעולם שואבת את כוחה מהנשמה הטהורה בלעדיה לא יוכל האדם לעבוד בימי המעשה⁵⁶.

הראי"ה קוק זצ"ל

שמועות הראי"ה

נושא המחלוקת

הרב זצ"ל בדרשותיו שנרשמו מפי השמועה ב"שמועות ראי"ה" מתאר את מחלוקתם של יוסף ויהודה כמחלוקת בדרך קדושת ישראל בעולם בין הגויים.

יוסף טוען כי "קדושת ישראל היא ללמד לתועים בינה להתערב בגויים וללמדם דרכי ה'". ואילו יהודה טוען "קדושת ישראל צריכה להיות נפרדת מן הגויים"⁵⁷.

יוסף (תולדותיו, מדרשים, רחל, משכן שילה)

יוסף הינו שלב ביניים בין האבות (אברהם יצחק ויעקב) והבנים (השבטים). אחד גיסא הוא אב לשני שבטים ומצד שני בן ואינו יסוד יחידי ממנו יוצא העם⁵⁸.

54. וישב תרנ"ד.

55. ויגש תרמ"ג "אע"פ שאתה אדון לי אבל האדנות תלוי בכח החרושה והעבודה שלי".

56. ויגש תרל"ה "ע"י קדושת יוסף זכו גם השבטים כל אחד למקומו".

57. שמועות הראי"ה ע"מ פ"ג וישב תרץ.

58. וישב תרצ"א.

שיטת האבות (המודגשת ביחוד באברהם "ואת הנפש אשר עשו בחרן"⁵⁹ עפ"י המדרש הגרים שגירו) היתה פרסום שם ה' בגוים לימודם וקירובם, יוסף ממשיך שיטה זו. הדבה הרעה⁶² אשר מוציאה הוא את אחיו מבוארת במדרש⁶⁰ מלמד שחשד אותם באבר מן החי וניתן להסביר כי לבן נח פרכוס אסור ולישראל פרכוס מתיר יוסף ראה את אחיו כאבות, כבני נח וממילא אבר מן החי זה אסור להם ואילו הם ראו עצמם כישראל המותרים בו.

במסכת סוטה דורשת הגמ' "אמרו לו א"כ יהא יודע בשבעים לשון. בא גבריאלי ולימדו שבעים לשון לא הוה קגמר הוסיף לו אות אחת משמו של הקב"ה ולמד שנא' "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע"⁶⁴ "הרב רואה בכך בסיס לשיטתו הרואה ביוסף את הצד הישראלי, המעורב בגויים. לשון כל גוי מבטאת את מהותו וענינו בעולם, יוסף (ולאחר שהמלאך מלמדו) מכיר ומזהה את הנקודה הפנימית המצויה בכל גוי מעלה אותה ומקדשה"⁶³.

הגמרא שם ממשיכה "יוסף שקידש שם שמים בסתר הוסיפו עליו אות אחת משמו של הקב"ה" קידוש שם שמים בסתר מאפיין את השיטה של לימוד והדרכת הגויים ע"י התערבות בהם. אין זו התבלטות של עם במדינתו וביחודו אלא הדרכה וקידוש השם בסתר בהיותנו שרויים בתוכם⁶³.

מיוסף החלה הגלות, יוסף רואה בגלות מטרה כשלעצמה, אין היא רק עונש על חטא אלא מטרה, שיטה להפצת אור ה' בין האומות⁶⁴. על רחל נאמר בזוהר שהיא "עלמא דאיתגליא"⁶⁵ וכך גם נראה מהיותה האשה המיועדת ליעקב אותה אהב, לכאורה אין הענין מתאים לענינו הנסתר של יוסף אך אומר הרב כי בכל בחינה ישנו גם את הצד הניגודי לה ברחל הנגלית ישנו יוסף הנסתר⁶⁶.

עם כבוש הארץ שכן המשכן בשילה בנחלת בני יוסף המשכן לא היה בית קבע אלא בית המטלטל ויחודו לעומת בית המקדש היה היתר אכילת הקדשים אף מחוץ למחיצות (דבר זה נדרש בגמרא מהכתוב "בן פורת יוסף בין פורת עלי עין"⁶⁷ עין שלא רצתה לזון

59. בראשית יב, ה.

60. ע"פ בראשית לז, יב.

61. בראשית רבה פה.

62. תהלים פא, ה.

63. מקץ תר"ס.

64. מענין להשוות זאת לשיטת רש"ר הירש באגרות צפון.

65. זוהר ויצא קנד, א.

66. ויגש תרפ"ט.

67. בראשית מט, כט.

ולהנות מדבר שאינו שלו תזכה ותאכל כמלא עיניה⁶⁸) ענין זה מבטא את התרחבות הקדושה אל מחוץ לגבולות המוגדרים והמסומנים.

יהודה (שמו, לאה, מקדש)

יהודה מהשבטים (הבנים) הבונים את בית ישראל אשר שיטתם בהפצת שם ה' עבודה פנימית בתוך העם ומתוכה ועל ידה הארת העולם כולו⁶⁹.

יהודה שקידש שם שמים בגלוי (נחשון בן עמינדב קפץ וירד לים תחילה) נקרא כולו על שמו של הקב"ה (באותיות שמו של יהודה כלול שם ה'). קידוש שם שמים בגלוי ע"י יצירת רכוז של קדושה בישראל - שיטתו.

הדבר נוגד את בחינת אמו לאה עלמא דאתכסיא אך כדלעיל כל בחינה יש את הפכה בה.

המקדש אשר נבנה בחלקו של יהודה בית ה' הוא, אכילת קדשים נעשית בתוכו בין המחיצות וענינו ריכוז הקדושה במקום אחד כשיטת יהודה.

דרשות במדבר שור

נושא המחלוקת

בדרשות הרב מן הספר "במדבר שור" (המובאות במאורות הראי"ה לחנוכה) מוגדר נושא המחלוקת כענינים בסגולת ישראל ופעולתה.

יוסף מבטא את סגולת ישראל ובחירתם מצד התורה⁷⁰, דרך השגת רצון ה' ע"י התורה⁷¹. ואילו יהודה מבטא את סגולת ישראל מצד הבחירה הבלתי תלויה בהם, דרך השגת רצון ה' בנבואה.

יוסף (תולדותיו)

יוסף הינו ממשיכו של יעקב "זיו איקונין שלו דומה ליעקב"⁷², "כל שארע ליעקב ארע לך"⁷³ ואת כל חכמתו אשר למד בבית שם ועבר מסר לו "כי בר חכים הוא ליה"⁷⁴ - יוסף

68. זבחים קיח ע"ב.

69. וישב תרצ"א.

70. דרוש השלושה ועשרים.

71. לחנוכה תרנ"ז.

72. ב"ר פד, ז.

73. תנחומא וישב ספ"א.

74. אונקלוס בראשית לו, ג.

מדגיש את צד התורה בישראל לכן "מביא הוא את דיבת אחיו אל אביהם"⁷⁵ - מראה הוא את החסרונות הנובעים משיטתם של האחים המדגישים את ענין הנבואה לשיטתם ישנה השפעה גדולה לאם (הצד הנבואי) ופחות לאב (צד התורה) וממילא ההבדל בין בני השפחות לבני הגבירות ניכר יותר, עוד לשיטתם יתכנו לעיתים פריצות עפ"י הוראת נביא בענין ביאות אסורות מהן יצאו תיקונים גדולים (כענין משיח מלוט), או אכילות אסורות (לענין תיקון גילגולים וכדו') וגם על זאת קובל יוסף: חשודים הם על אבר מן החי ותולים עיניהם בבנות הארץ⁷⁶.

שני יתרונות לשיטת יוסף ראשית חיבור וקשר בעם ישראל לדורותיו ע"י התורה חיבור שלא מצוי בשיטת ההדרכה הנבואית אשר מדריכה בפרטות כל דור ודור בלא להתבסס על דורות קודמים ולבנות על גבם אלא על ידי קשר ישיר לקב"ה (חבור זה והזכות הכלולה בו גרמו לקריעת ים סוף בזכותו של יוסף דווקא המחבר והמאחד את העם באוחזו בסגולת התורה⁷⁷).

יתרון נוסף הינו חיבור עם ישראל לאומות העולם אשר השכל האנושי בו נדרשת התורה קרוב גם להם⁷⁸.

כתונת הפסים אשר ליוסף אף היא מתאימה לשיטתו הדורשת עמל ולכן בגד קל מתאים לה לעומת הנביאים שנבואתם חלה עליהם ופועלת בהם הלוּבשים אדרת שער - בגד חם ועבה⁷⁹.

המספד בירושלים

נושא המחלוקת

במאמרי הראי"ה מובא הספדו של הרב על ד"ר הרצל ובו מתיחס הרב לבחינות משיח בן יוסף ומשיח בן דוד שמתוארים כשני כוחות בתחיית האומה.

משיח בן יוסף הכח המקביל לגוף האנושי השואף לשכללו החומרי, הכח השווה בין ישראל לעמים.

ומשיח בן דוד כח השכלול הרוחני הכח המיוחד לישראל.

75. עפ"י בראשית לז, ב.

76. פרטי הוצאת הדיבה עפ"י ירושלמי פאה פ"א, ה"א.

77. עפ"י בראשית רבה פד, ה.

78. דרשות לשבת תנוכה ועיין אורות, ישראל ותחיתו, יח "ומפני זה קרובים אומות העולם לקלוט קצת מהאורות נבואה ורחוקות הן מאור תורה" וצ"ב.

79. תנוכה תרנ"ז, דרשה לשבת תנוכה. הרב סולוביצ'ק מזכיר את אדרת השער של אליהו הנביא המוצג דווקא כבגו של יוסף בהקשר אחר (חיצוניות שאינה מראה על הפנים המלא) - ימי זכרון עמ' 80.

יוסף (תולדותיו, שבטי ישראל ומנהגיהם)

יוסף יורד למצרים נבלע בין האומות ושם עוסק בכלכלה המצרית, הוא המשביר לכל הארץ⁸⁰ היודע שבעים לשון⁸¹.

על משכן שילה ששכן בנחלת בני יוסף נאמר בתהילים "אהל שכן באדם"⁸².

ירבעם המלך הראשון למלכות ישראל, מלכות אפרים, בראשית דרכו מופקד על "סבל בית יוסף"⁸³ - כיון שרה שלמה "כי עושה מלאכה הוא".

ובהמשך במלכי ישראל מודגש אחאב המלך אשר הוסיף עיר אחת בא"י כמעשי אביו עמרי⁸⁴ ואף עמד במרכבתו לאחר פגיעת החיצים בו כדי שלא להבעית את ישראל⁸⁷, הוא אף כיבד את התורה כביטוי לאומיות ישראלית הגם שלא הכיר בקדושתה⁸⁵.

יהודה

אחד ממלכי יהודה הינו יאשיהו "אשר כמוהו לא היה לפניו מלך אשר שב אל ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו"⁸⁶, מבטא הוא את הצד הרוחני היחודי לעם ישראל אשר מודגש במלכות יהודה "היתה יהודה לקדשו"⁸⁷.

סיכום

יוסף מתואר בדרשותיו של הרב זצ"ל כפן בעם ישראל הקשור לאומות העולם בין אם מהצד החומרי (המספד בירושלים) בו יש צד משותף בין מדינה של אחת מאומות העולם לבין מדינת ישראל ובין מהצד הרוחני-תרבותי (שבעים לשון - הצד הרוחני תרבותי שבכל אומה, שכל אנושי המשותף לישראל ולאומות).

יוסף מלקט את הצדדים החיוביים בגויים ומעלה אותם אל הקודש בין את הצדדים החומריים ובין את הצדדים הרוחניים-תרבותיים.

יהודה לעומתו מבטא את הפן הייחודי של ישראל את תפקידם הרוחני העליון, המסתגר, כביכול, את קדושתו ישיג יהודה לא מתוך חבור לגויים אלא מתוך הסתגרות בעניינים המיוחדים לישראל (הנבואה עפ"י דרשות במדבר שור) והתורה (עפ"י המספד

80. בראשית מב, ו.

81. עפ"י סוטה לו ע"א.

82. תהילים עח, ט.

83. מל"א יא, כח.

84. סנהדרין קב.

85. מו"ק כח ע"ב.

86. מל"ב כג.

87. תהלים קיד.

בירושלים), בהיותו שלם במעמדו הפנימי יקרין וישפיע יהודה על הגויים אך לא מתוך ערוב וקשר ישיר עמם.

להשלמת הדברים נוסף פרוט נוסף מדבריו של הרב אבינר המובאים בספר טל חרמון⁸⁸ וכפי שנזכר לעיל אין הדברים מחויבים להיות זהים ואכן ישנם מספר הבדלים אך הואיל וזהו תלמיד תלמידו ושיטתם בנושא זה דומה חושבני שניתן להוסיף ולהשלים את התמונה ע"י דרשותיו.

הרב אבינר מוסיף להצגת בחינתם של יוסף ויהודה את ענינו של רחל ולא⁸⁹, רחל אשר כמאמר הזוהר הינה "עלמא דאתגליא"⁶⁵ הצד הנגלה במציאות, מבטאת את הלאומיות הגלויה ובנינה. אהבת יעקב אליה הינה אהבה פשוטה וגלויה.

יוסף כהמשך לכך בונה עולם בכשרות עוסק הוא בבנינו החומרי של העולם ומסדרו באופן כשר וצודק (כך במצרים וכך הדבר בולט אח"כ אצל ירבעם).

לו נמסרה חכמת שם ועבר אשר היא הצד המשותף לנו ולגויים, החכמה האנושית. מבין הוא שבעים לשון ומתוך כך מתקן את תרבות העולם ומסדרה בכשרות.

שמו יוסף מבטא כי מביא הוא את שם ה' אל הסוף אל התגלותו בכל חגוי המציאות הסופית, עוה"ז.

לאה - עלמא דאתכסיא עולם הרוח; נשמת הלאומיות הישראלית צדה הנסתר. אהבת יעקב אליה היא אהבה מצד ההמשך, הבנים.

יהודה, בנה, ממשיך דרכה בכך, ענינו בנין הרוח הפנימי. מורה על כך שמו בו ישנו שם ה' והאות ד' (עולם הזה ד' רוחות השמים) - כלומר - עיסוק בשם ה' המלא ומתוך כך מסתדרת ומתישרת המציאות.

אין כל כח יכול לפעול לבדו וצריך יהודה לכלול גם את כוחו של יוסף כדי למלוך. יוסף היינו הבסיס וההכנה למלכות דוד (יהודה)⁹⁰.

השיתין בכנסת ישראל (ימי זכרון לגרי"ד סולוביצ'ק)

הרב סולוביצ'ק בעסקו בפרשת יוסף ויהודה אינו דן בקבוצות או מחנות בעם ואף לא בדרכי הנהגת העם אלא בנייתו טיפולוגי (טיפוסי, ע"פ טיפוסים, אופיים) של אנשים, דמויות המשמשות בתפקיד מנהיגותי, אופיים יקבע את תפקידם בו.

88. מפי השמועה ע"י ר' אהרון קלינשפיז.

89. הרב זצ"ל הזכיר זאת אך כבחינה הופכית.

90. עיין בספר "שיחות הרצ"ה" שם בולט ענין עראיותו של יוסף (משכן שילה) והיותו הכנה למלכותו הקבועה של דוד (יהודה).

נושא ההבדל

אצל הרב סולוביצ'ק אין מחלוקת בין יוסף ויהודה אלא אופי שונה המביא לעימות על רקע מיהו הראוי למלוכה ולהנהגה מבחינת אופיו ותכונותיו (לא מבחינת עמדתו או שיטתו הרוחנית).

יוסף הינו השלם במדותיו ובאופיו, השליו והשקט המכין את הדרך לבני יהודה בתאור נוסף מתואר יוסף כחסיד המעולה.

יהודה הינו העז הגבור הזוכה במלכות. תאור נוסף מתארו כמושל בנפשו.

יוסף (רחל, תולדות יוסף, ברכותיו)

רחל אם יוסף שמה מרמז על כבשה שקטה בחירת לבו של יעקב אשר מוסרת לאחותה את הסימנים שקבעה עם חתנה ומסייעת לה להנשא לו (הגם שאינה יודעת כי לבסוף תנשא לו אף היא). מוותרת היא על הכל למען אחותה. עניינה הכשרת הדרך לאשה אחרת, גם קבורתה בדרך ולא עם יעקב מבטאת את היותה מכשירת הדרך ללאה, בה מתגלה מדת החסד.

יוסף אף הוא סולל דרך בחלומותיו מעונין הוא במלכות מפאת עושרו (אלומות) ומפאת יתרונו הרוחני - כשרונותיו וכוחותיו (שמש ירח וכוכבים משתחיים לו) אך הוא לא זוכה לכך, יוסף הינו איש החסד ובהתגלותו נולדת הקדושה והצניעות "נזיר אחיו"⁹¹, במקרים העוברים עליו רואים אנו אישיות יציבה וישרה ללא מאבקים פנימיים וללא מורדות ומעלות קיצוניים. "ויוסף היה במצרים" להודיען צדקו של יוסף הוא יוסף הרועה צאן אביו הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועמד בצדקו"⁹².

מתחלתו היה בעל חלומות - כלומר מתכנן העתיד ויודע לחזותו, טוב לב ונאמן למקורו וכיבוד אב ואם, הולך לאחיו אף שיודע על שנאתם לו ועומד בכך אף ששואלו האיש "מה תבקש" למה מבקש אתה צרות לעצמך"⁹².

עומד הוא בכך אף בבית פוטיפר מול פיתוי אשתו (הגרי"ד מפרש את מדרש חז"ל נראה לו דמות דיוקנו של אביו כענין נטוע ויציב בלבו שלא נותן לו לחטוא ולא כפי שאפשר להבין בפשטות מן המדרש שזהו ברק המבריק ברגע האחרון לפני החטא ומצילו מן החטא וכן משמע במדרשים נוספים לפס' "זיפזו זרעי ידיו"⁹³).

אישיות זו כלפי חוץ מפגינה שלטון אך כלפי פנים מלאה היא רגש "וימהר יוסף ויבא החדרה ויבך שמה"⁹⁴, צניעות יתירה ניתנה בבני בניה של רחל.

91. רש"י לשמות א, ד.

92. בראשית לז, טו ובמדרש שם.

93. בראשית מט, כג.

94. בראשית מג, ל.

ברכות יעקב ליוסף ומשה לשבטיו, מדגישות את היופי וההדר הטבעיים שנתברך בהם
 "ברכת שמים מעל ברכת תהום רבצת תחת"⁹⁵.
 "ממגד שמים מטל ומתהום רובצת תחת"⁹⁶.

משמעות ברכה זו הינה איחוד מופלא בין השמים מעל, לבין הארץ מתחת בלא עימות
 ומאבק אלא בקדושה רוגעת "נזיר אחיו"¹¹.

בלימוד התורה אישיות זו מתאימה לשימור ופסיקת ההלכה למעשה, היא נסתרת ויש
 לצפות היטב בפנימיותה בהנהגותיה בחדרי חדרים כדי להכירה.

יהודה (לאה, תולדות יהודה, ברכותיו, שבט יהודה)

לאה אם יהודה יצאה לקראת יעקב⁹⁷ ולאחר שקנתה את לילה של רחל בדודאים ואומר
 המדרש "יצאה מקושטת כזונה"⁹⁸, הכוונה להעזה, היעדר פחד טענתה לרחל
 היתה "המעט קחתך את אישי ולקחת גם את דודאי בני"⁹⁹ - זו טענה של בעלת רצון
 הנאבקת ומתמודדת להשגת רצונה (ביושר ובלא פגיעה באחר).

כך גם בנישואיה ליעקב, עליה נאמר "ועיני לאה רכות"¹⁰⁰ ואומר המדרש בכתה על
 שנגזר עליה להנשא לעשיו מרוב בכיה נעשו עיניה יאין (כתרגום אונקלוס שם) היא
 נאבקה, התקוממה וזכתה בכח מאמציה ביעקב.

השם לאה מבטא ליאות - חוסר כח, למימוש שאיפותיה נחוצה לה התאמצות אדירה
 מעבר לטבעה, בה מתגלית הגבורה המשפיעה על מדת המלכות בה זכה יהודה.

יהודה הינו בעל סתירות וסבוכים אשר על ידי מאבק והתעלות פנימית זוכה למעמדו,
 נכשל הוא במכירת יוסף כאשר הציע "לכו ונמכרנו לישמעאלים"¹⁰¹ ובחז"ל¹⁰² "מה
 בצע" תניא ר"מ אומר כל המברך את יהודה שאמר מה בצע כי נהרוג את אחינו הרי
 זה מנאץ ועל זה נאמר "ובצע ברך נאץ ה"¹⁰³ לכן מורידים אותו אחיו מגדולתו "וירד

95. בראשית מט, כה.

96. דברים לג, יג.

97. בראשית ל, טז.

98. בראשית רבה פ.

99. בראשית ל, טו.

100. בראשית כט, יז.

101. בראשית לז, כז.

102. סנהדרין ע"ב.

103. תהילים י, ג.

יהודה מאת אחיו" מלמד שהורידוהו מגדלותו"¹⁰⁴, כשראו בצרת אביהם אמרו אתה אמרת לנו למכרו אילו אמרת להשיבו היינו שומעים לך".

במעשה תמר נכשל יהודה שוב אך קם ואמר "צדקה ממני"¹⁰⁵ ומתקדם ועולה הוא תחילה נוטל אחריות על בנימין "אנכי אערבנו מידי תבקשנו"¹⁰⁶ ובהמשך מממש הוא ערבות זו "ויגש אליו יהודה"¹⁰⁷.

בברכות אומר לו יעקב "גור אריה יהודה מטורף בני עלית"¹⁰⁸ ומוצא הגרי"ד בכך רמז לעלית יהודה מבור תחתיות למעלתו "כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו". ע"פ המכילתא ל"זיהי בשלח"¹⁰⁹ סיום התעלות יהודה היתה בים סוף "...אמרו לו רבי למדנו באיזו זכות זכה למלכות אמר להם כשעמדו שבטים על הים זה אומר אין אני יורד תחילה וזה אומר אין אני יורד תחילה... קפץ נחשון בן עמינדב ושבטו אחריו לתוך גלי הים לפיכך זכה למלכות נאמר "בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו" אמר להם הקב"ה מי שקדש שמי על הים יבוא וימשול על ישראל..."

דוד המלך ע"פ הזוהר בפרשת וישלח¹¹⁰ "לא ראו ליה חיים כלל עד שנתן לו אדה"ר מדיליה" כלומר לא זכה יהודה (דוד) מלידה למעלותיו של יוסף אלא רכשן בעצמו אט אט.

המלך לדעת הרב סלוביצ'ק צריך להיות באישיותו, גבור, אדם שעבר את מאבקים וקשיים כך מבין הוא את נתיניו וכך יכול הוא להשתמש בגבורה לצורך מלכותו והנהגתו אותם.

בלימוד התורה אישיות זו היא המלמדת, המורה ובעלת התלמידים הנמצאת ברשות הרבים.

104. בראשית לח, א ובמדרש שם.

105. בראשית לח, כו.

106. בראשית מג, ט.

107. בראשית מד, יח.

108. בראשית מט, ח.

109. פרשה ה.

110. קסח.